

no reći što treba činiti«. A bilo je, i ima, religijskih sociologa na istoj pogrešnoj strani. Ni samo poznavanje činjenica, ni poznavanje procesa i uzroka, ni ne znam kako detaljna analiza stanja ne rješava pastoralni problem u praksi. Treba posegnuti za drugim faktorima.

Definicija pastoralna na str. 8. tako je široka da nije moguće shvatiti odnos tog predmeta s drugim disciplinama teološkog područja. U kan. 1365, § 3 postavlja se razlika između pastoralne teologije i pastorizacije *in concreto*. U svakom slučaju, ne smije se govoriti o nekoj separaciji ili bitnoj demarkaciji između ta dva stadija iste nauke, ali ni previše općenita definicija objekta pastoralna kao »djelovanje Crkve« ne vodi nas k uvidu u rješavanje pitanja o naravi pastoralna.

Dok je o pastoralu nejasan, o sociologiji vrlo očito govori kao o pozitivnoj nauci (str. 13—19; 57). To treba držati na umu. Ono što u ovoj knjizi naročito nedostaje jest refleksija na katoličku sociologiju kao normativnu, odnosno na nju kao primjenu katoličke moralke. Pastoral je kao prisutnost duhovnih pastira u Božjem narodu. Zato je povezivanje pastoralna s normativnom sociologijom, odnosno moralnom, za pastoralista mjerodavnije, dok je pozitivna sociologija samo kao pomoćna nauka.

Nitko ne može zanijekati potrebu konstatacije promjena (str. 21. sl), ali za orijentaciju u pastoralnom radu u prvom redu treba uočiti one konstante, tj. bazu za nadogradnju promjenljivih struktura. I rekao bih da je za pastoralista važnije znati radijus prilagođavanja odnosno strukturnih promjena na sektoru morala nego izvanjske religijske morfologije. Pisac se ne dotiče etičko-moralne dimenzije, te bi tko god mogao steći dojam da zamišlja katolika kao katalogizatora, pasivnog registratora, dok bi pojam zadaće ili dužnosti došao na sporedno mjesto.

Zadatak bi pastoralista bio da bez ikakva okolišanja upozna stvarno stanje ambijenta u kojem djeluje. Upoznati taj ambijent (selo, župu u gradu, biskupiju), jer u nedostatku te spoznaje ostatak će kao

tudin, neće adekvatno ostvariti svoju prisutnost. Bez te spoznaje apostolat neće biti s njegove strane dovoljno promišljen ni primjeren, možda će zbog toga ostati i bez uspjeha. Ispravno pisac naglašuje da je stanje ambijenta činjenica stvorena ili pripuštena od Boga (str. 54), još jasnije piše, na str. 90, da vjernost Gospodinu zahtijeva da slušamo njegovu riječ, istodobno u Svetom pismu i u činjenicama.

Upozorio bih da neke fraze treba shvatiti u širem kontekstu da ne bi izgledale nespravne ili pretjerane, npr. da svako područje svijeta ima ekumensku odgovornost (str. 20), ili da je danas prilagođivanje promjeni temeljna vrijednost (str. 21), što se kasnije bolje određuje (str. 36) ili da u sociologiji nema apsolutnih zakona kao u fizici (str. 45), što ne znači da nema onih pravno-etičkih zakona od apsolutne vrijednosti, ili da ne može biti jednakog oblika u liturgiji i pravu (str. 46), itd.

Ti i drugi izrazi očituju narav pisca i način neposrednog izražavanja, a ovo nije uvijek dovoljno kritičko ako ga promatramo s gledišta više filozofske perspektive, tj. u odnosu na najviše nazivnike ili na onaj strogi način izražavanja.

J. K.

ATANASIO MATANIC, *Vocazioni e spiritualità*, ediz. Paoline, Roma, 1968, str. 9—154.

Vjekovno pitanje o odnosu između laičkog, kleričkog i redovničkog staleža u ovoj se knjizi ograničuje na pitanje duhovnosti koja pripada tim trima staležima. Na kraju pisac daje jasan pregled problematike o »novom čovjeku« ili nekom novom humanizmu.

Nema sumnje da svaka primijenjena nauka dolazi u pogibelj nekog atomiziranja ili mrvljenja. Radi se o primijenjenoj moralci ili asketici. Zamjeramo, ne bez temelja, modernom intelektualnom odgoju da mu nedostaje sinteza, dok u analizi iz dana u dan napreduje i »specijalista« ima sve više. A rođenim »sintetičarima« to atomiziranje smeta. Eno primijera u socio-

logiji. Dokle ćemo doći specificirajući razne sociologije, kao primitivnu sociologiju, statičku, dinamičku ili kinetičku, gradsku, seosku, kriminalističku, pa čak i životinjsku sociologiju?

Tu se upada u prvi defekt, a to je da se moraju ponavljati opća načela u svakoj od tih »umrvljenih« znanosti. Možda bi uopće bilo bolje opsluživati ono metodsko načelo starih, da najprije postavimo zajedničke komponente, a poslije one specifične. Tako je npr. Toma promatrao razliku između »svećenika na terenu«, neaktivnih i redovnika (II—II 184, 8). Idući tim putem, tj. uspoređujući redovnike, svećenike neredovnike i laike, lakše bi bilo ustvrditi da li je ta razlika duhovnosti kod tih više periferna, izvanjska, morfološka ili tako duboka da zaslužuje neki naročiti naglasak, iako je uvijek donekle fundirana.

Sigurno je da redovnici idu prema savršenstvu ne samo preko zavjeta, odnosno evanđeoskih savjeta, nego upravo preko opsluživanja vlastitih pravila, kako govori kan. 593. Razvoj socijalnih prilika čini da se danas i između redova nekako razlike smanjuju, jer se smanjuju između društvenih slojeva, klasa. Međutim, ostaju razlike izobrazbe, zato bi se danas i u »staleškim« propovijedima moralo više gledati na tu intelektualnu i duhovnu razliku nego na položaj u društvu ili na spol.

Svećenici »na terenu« moraju primijeniti askezu vlastitu aktivnom životu. A ta služba stavlja ih pred teže situacije, jer moraju dokazati zrelost u saobraćaju s ljudima, a tu poteškoću redovnici po sebi ne osjećaju. Kad bi netko rekao da je to posao nekako izravno nižega reda u usporedbi s neposrednom brigom za svoju duhovnost, neka se sjeti da aktivnost vršena iz većeg impulsa ljubavi postaje zaslužnijom nego mlaka briga za svoj duhovni život u povučeniosti.

Kada Koncil u *Perfectae Caritatis*, br. 14, govori o redovnicima da poslušom nekako prinose Bogu žrtvu, sili nas da tražimo razliku između žrtve života od strane svećenika neredovnika i redovnika. Sv. Toma će tražiti razliku u

razlici između običnog žrtvenog prinosa i paljeničnog (II—II 184, 8), ali jasnija je razlika u tome što redovnik posvećuje čitav svoj život i rad stjecanju savršenstva u nekoj neposrednoj orijentaciji, bliskom imitiranju Krista.

U takvoj koncepciji redovničke duhovnosti vrlo dobro pristaje što pisac veli na str. 105, naime da nije zasluga modernih vremena, kao da su ona »otkrila« da se i briga za vremenite poslove, pa i ručni rad, mogu spojiti s redovničkim staležom. Ako to traži interes ljubavi prema Bogu i bližnjemu, dopušteno im je baviti se i tim svjetovnim poslovima, jer služiti bližnjemu u ljubavi znači služiti Bogu (II—II 187, 2 i 3).

Već sama činjenica što se o. Matanić bavi tako stručno i intenzivno pitanjima duhovnosti u naše doba potiče nas da izrečemo želju neka u tom radu nastavi i donese uvijek svježijih i boljih plodova.

J. K.

DON ŽIVAN BEZIC, Kršćansko savršenstvo, katolička asketika, II izd., Split 1968.

Svi su teolozi svjesni negativnih posljedica proizvedenih od odjeljivanja pojedinih predmeta s opširnog teološkog područja. Rastava dogmatike od moralke, teoretske od praktične moralke i sl. nanijela je štete dubljem i znanstvenijem obrađivanju praktične uloge moralke kao životne znanosti.

U tom procesu atomiziranja našla se i asketika u odnosu prema moralci. Moralka, uzeta cjelovito, uključuje asketiku i mistiku, jer su im načela zajednička, a to su načela moralke. Moralka je kao »znanost spasenja«, a spasenje se postiže opslužujući zapovijedi, slijedeći savjete, penjući se neprestano po zakonu rasta prema vrhovima kršćanskog savršenstva.

Ipak, s više tehničkih razloga običaj je da moralka uzima u promatranje smjernice obavezne za sve, te se zaustavlja na teoretskom promatranju problematike moralca; asketika se pak uzima kao znanost o kršćanskom savršenstvu, o savje-